

ลักษณะโรงเรียนที่ดี

โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทมากในวิถีชีวิตปัจจุบัน เพราะโรงเรียนคือแหล่งที่สร้างเครื่องมือให้เด็กรู้จักตัวเอง คนอื่นและสังคม จนสามารถปรับตัวให้อยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้อย่างมีความสุขตามสมควร ดังนั้น โรงเรียนที่จะยังประโยชน์ให้แก่เด็กได้มากนั้น จะต้องสามารถจัดเนื้อหาสาระในการสอน และวิธีการสอนให้สอดคล้องกับสภาพจริงในสังคมให้ได้มากที่สุด คือ ให้ออกใจในตนเองและแสวงหาความสุขได้ ...มิใช่สร้างให้สับสน ท้อแท้ เบื่อหน่าย และดูถูกภาวะการเรียนของตน โรงเรียนจะต้องให้โอกาสเด็กได้แสดงออก ใฝ่ทดลอง ใฝ่ปัญหาและแก้ปัญหา ได้คิดได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เพื่อจะได้สร้างอุปนิสัย คิดเป็น ทำเป็น มีวินัย มั่นใจในกำลังความคิด และระบบความคิดด้วยเหตุด้วยผลของตนเอง มีความคิดริเริ่ม มีความรับผิดชอบและเข้าใจในคุณค่าของการลงมือทำงานด้วยตนเอง¹

ริวีสและคณะกล่าวว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีหน้าที่ช่วยเหลือเด็กทุกคนให้มีประสบการณ์ เพื่อที่จะใคร่รับผิดชอบ พิจารณาแผนและการสร้างสรรค์อันเป็นพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ แยกออกเป็นการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และศีลธรรม ซึ่งโรงเรียนต้องฝึกให้ใคร่รับปรัชญา และจัดสภาพต่าง ๆ ให้โรงเรียนมีความใกล้เคียงกับสภาพของสังคมในชีวิตจริงของเด็ก²

เกรียง เอี่ยมสกุล ได้เขียนสิ่งที่น่ารู้น่าคิด 20 ประการ เกี่ยวกับการศึกษา ซึ่ง

¹นิเชต สุนทรพิทักษ์. "โอกาสในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็ก" วารสารศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษา 3 (ตุลาคม - ธันวาคม 2522) : 5.

²William C. Reavis and Others, Administrative The Elementary School (Englewood Cliffs : N.J. Prentice - Hall, Inc., 1957), pp. 2 -4.

มีข้อที่เกี่ยวกับลักษณะโรงเรียนที่คิดดังนี้คือ ¹

1. การศึกษาทุกอย่างต้องจัดเพื่อเด็ก ความดีที่ได้รับอยู่ที่เด็กและครู ถ้างานเสียหาย ผู้เสียหายคือเด็ก
2. โรงเรียนดีต้องดีทุกเวลาตั้งแต่หัวโมงแสงจนถึงหัวโมงสุดท้ายของปีการศึกษา
3. โรงเรียนที่เปิดเรียนในภาคแรกและพร้อมที่จะสอนได้ทันที นับเป็นโรงเรียนดี
4. โรงเรียนที่ดีต้องดีเพื่อเด็กไม่ใช่เพื่อผู้ใหญ่
5. โรงเรียนจะต้องสร้างความดีหลาย ๆ อย่างให้แก่เด็ก คือในด้านความรู้ ปัญญา นิสัย ทักษะและเจตคติ และโรงเรียนหรือครูจะต้องส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดหรือดวงปัญญา ไม่ใช่สอนแต่เพียงให้เด็กมีความรู้
6. เด็กควรจะได้คุณสมบัติของมนุษย์ดีดตัวไปด้วยเมื่อออกจากโรงเรียน
7. การศึกษาคควรหมายถึง สิ่งที่ดีในตัวเด็กหลังจากจบการศึกษาไปแล้ว ไม่ใช่ประกาศนียบัตร ฉะนั้นนิสัยต่าง ๆ ต้องเพาะตั้งแต่เด็ก คือ ตั้งแต่อนุบาลและชั้นประถมศึกษาขึ้นไป
8. ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาควรมีหนังสือที่เหมาะสมแก่นักเรียนชั้นประถม
9. โรงเรียนต้องสร้างและปลูกฝังนิสัยให้แก่เด็กให้รู้จักความสะอาดจนเกิดความเคยชิน ให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเมื่อเห็นสิ่งใดสกปรกเลอะเทอะหรือวางผิดที่แล้ว หนไม่ได้จะต้องจัดและเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามเดิม
10. ครูต้องสร้างความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก ฉะนั้นการสอนจึงต้องสอนให้เด็กนักเรียนกระทำ สังเกต ค้นคว้า ทดลองอยู่เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีและอุปกรณ์การสอนที่ครูใช้
11. การสอนด้วยแบบเรียนอย่างเดียวทำให้เด็กได้รับความรู้น้อย

¹ เกรียง เอี่ยมสกุล, "สิ่งที่น่ารู้น่าคิด 20 ประการ ของอธิบดีกรมสามัญศึกษา," ประชาศึกษา 23 (มีนาคม 2512) : 4 -6.

12. โรงเรียนควรรวมกันประเมินผลงานในสิ้นปี เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงงานโรงเรียนให้ดีขึ้น งานประเมินผลเป็นหน้าที่ของทุกคน

13. โรงเรียน (เปรียบเสมือน) เป็นสิ่งมีชีวิต ต้องเคลื่อนไหว (หมายถึงปรับปรุง เปลี่ยนแปลง) อยู่เสมอ ถ้าไม่เคลื่อนไหวจะนิ่งและตายไปในที่สุด

เฟเบอร์ และ เชียร์รอน กล่าวว่า ลักษณะของโรงเรียนประถมศึกษาในคริสต์วรรษที่ 20 ควรมีลักษณะและตั้งจุดมุ่งหมายของโรงเรียนที่จะผลิตเด็กไว้ดังต่อไปนี้ ¹

1. เตรียมเด็กให้เรียนรู้ถึงวิธีการแสวงหาความรู้ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การสังเกต การทำความเข้าใจ รู้จักเปรียบเทียบและแยกแยะ วิเคราะห์ การนำไปใช้ การประเมินผล เพื่อให้เด็กได้คิดแปลงใช้ในชีวิตประจำวันได้และเป็นพื้นฐานที่จะให้เด็กพัฒนาทางกายและใจ
2. ต้องให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจสภาพของสังคม และโลกที่เขาอยู่ในด้านการรู้จักปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมได้
3. ต้องสอนให้เด็กเป็นพลเมืองคืออยู่ในระบบประชาธิปไตยได้ ด้วยการฝึกให้ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักรับผิดชอบตนเอง อีกทั้งเข้าใจในกระบวนการของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับตนเองให้เข้าและทันต่อสภาพสังคม
4. โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศสนุขสัมพันธ์ขึ้นในโรงเรียน โดยการช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ เข้าใจและยอมรับตนเอง ซึ่งมีผลส่งให้เด็กเข้าใจและยอมรับผู้อื่นด้วย เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้
5. โรงเรียนประถมศึกษาต้องฝึกเด็กให้อยู่ในสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า ทั้งนี้เพื่อเตรียมเด็กให้เรียนรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเมื่อเด็กออกไปประสบปัญหาในเหตุการณ์นั้น ๆ จะสามารถแก้และขจัดปัญหาได้
6. โรงเรียนต้องฝึกเด็กให้พัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ รู้จักคิด ตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่าจะตามความคิดของผู้อื่น อีกทั้งมีทัศนคติที่กว้างขวาง เข้าใจและยอมรับสังคม

¹ Charles F. Faber, and Gilbert F. Shearron, Elementary School Administration : Theory and Practice, (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1970), pp. 366 - 367.

ความคิดของนักการศึกษาทั้งหลายเหล่านี้ได้นำมาสู่การพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น และในที่สุดก็นำมาสู่การจัดตั้งเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาเป็นฉบับที่ 3 พ.ศ. 2522 ซึ่งประกอบด้วย 4 หมวดใหญ่ รวมทั้งสิ้น 191 ข้อ-กระทง ดังนี้¹

- ก. หมวดอาคารสถานที่และอุปกรณ์มีจำนวน 49 ข้อกระทง แบ่งออกเป็น
  1. ที่ตั้งและบริเวณโรงเรียน
  2. อาคารเรียนและอาคารประกอบ
  3. ห้องเรียนและห้องพิเศษ
  4. อุปกรณ์
- ข. หมวดการบริหารโรงเรียนมีจำนวน 57 ข้อกระทง แบ่งออกเป็น
  1. การบริหารทั่วไป
  2. การบริหารบุคคล
  3. การบริหารกิจการนักเรียน
  4. การบริหารอาคารสถานที่
  5. การบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ
  6. การบริการ
- ค. หมวดการเรียนการสอนมีจำนวน 78 ข้อกระทง แบ่งออกเป็น
  1. เวลาเรียน

---

¹ กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2522 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สามเจริญพานิช, 2522).

2. สื่อการเรียน
  3. การเรียนการสอนทั่วไป
  4. การเรียนการสอนกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู
  5. การเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
  6. การเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
  7. การเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
  8. การประเมินผลการเรียน
  9. การช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าและส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดี
- ง. หมวดความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน มีจำนวน 7 ข้อกระทง

อาคารสถานที่และอุปกรณ์ของโรงเรียน

1. อาคารสถานที่ เป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารโรงเรียน ครูใหญ่ที่เป็นนักบริหารแม้จะมีอาคารที่ไม่ทันสมัย ไม่มีตึกทึบ ๆ และอุปกรณ์ดี ๆ อาจใช้ความสามารถดัดแปลงอาคารสถานที่เก่าที่มีอยู่ให้ทันสมัย และดัดแปลงอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อาศัย¹

หนังสือคู่มือการออกแบบโรงเรียนประถมศึกษาสำหรับประเทศเอเชียที่มีอากาศชื้นของวิกเตอร์² ได้กำหนดพื้นที่ห้องทางค่านบริหารและบริการไว้ดังนี้ ห้องส้วม 0.1 ตารางเมตร ห้องพักครู 0.03 ตารางเมตร ทั้งหมดนี้เป็นพื้นที่ต่อนักเรียนหนึ่งคน ถ้าโรงเรียนมีนักเรียน 300 คน ห้องพักครูควรมีพื้นที่ 9 ตารางเมตร

¹ วิญญู สาขร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2519),
หน้า 403.

² D.J. Vickery, "A Primary School Design Workbook for Humid Asia," In Occasional Papers School Building, p. 26.

ห้องส้วม 30 ตารางเมตร ขนาดห้องประชุมควรมีพื้นที่ต่อนักเรียนหนึ่งคนเท่ากับ 0.3 ตารางเมตร ห้องสมุดควรมีพื้นที่อย่างต่ำสุด 60 ตารางเมตร นอกจากนี้ยังได้กำหนดขนาดของสนามกีฬาไว้ดังนี้

สนามกีฬา	ขนาด(ตารางเมตร)		จำนวนนักเรียน	พื้นที่ต่อนักเรียน หนึ่งคน
ฟุตบอล	59.5	36.5	22	100
บาสเกตบอล	26.0	14.0	10	37
วอลเลย์บอล	18.0	9.0	18	9

ปฏิญญา สาธาร เขียนลักษณะอาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดไว้ดังนี้ ¹

1) ประโยชน์ใช้สอย (Functional) อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษาต้องถือเอาประโยชน์ใช้สอยที่เกิดผลดีกับการเรียนการสอนและความสะดวกปลอดภัยสงบสุข รมเย็นสำหรับนักเรียนที่ยังอยู่ในวัยเด็กเล็กเป็นสำคัญ มิใช่มุ่งแต่ความสวยงามในสายตาของครูหรือผู้ใหญ่แต่ฝ่ายเดียว

2) คืดแปลงได้หลายอย่าง (Flexible) ไม่ว่าจะเป็ผนังกันห้องหรือวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ ที่เกี่ยวกับอาคาร แม้กระทั่งตัวอาคาร พยายามให้คืดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยง่ายไม่ต้องทุบทำลายหรือยุ่งยากแก่การเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการขยายต่อเติมอาคาร และความสะดวกของครูในการแบ่งกลุ่มนักเรียนหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ

3) ขยายโรงเรียนได้สะดวก (Expansible) เนื่องจากพลเมืองเพิ่มขึ้นทุกวัน การหาสถานที่ตั้งโรงเรียนต้องคำนึงว่า ถ้าจะขยายโรงเรียน จะทำได้สะดวกเพียงใด ขยายได้รอบทิศหรือบางทิศ หรือขยายไม่ได้แน่ ๆ ในอนาคต เหล่านี้จำเป็นที่ผู้บริหารการศึกษาระดับประถมจะต้องคำนึงก่อนสร้างโรงเรียนลงไป นอกจากนี้ตัวอาคารถ้าทำเป็นช่วงๆ พร้อมทั้งจะต่อเติมได้ทั้งในแนวนอน (Horizontal) และในแนวตั้ง (Vertical) ก็จะมีมาก

¹ปฏิญญา สาธาร, หลักบริหารการศึกษา, หน้า 404 - 405.

4) บรรยากาศเหมือนบ้านสำหรับเด็ก (Homelike Atmosphere for Children) เพดาน ม่านสวย ผนังสีเย็นตา พื้นห้องสีสดใส โตะ เก้าอี้สวยและใช้สะดวกสำหรับเด็ก เหล่านี้ช่วยให้อาคารเรียนมีลักษณะที่น่าอยู่ และบริเวณโรงเรียนที่ร่มรื่นคล้ายบ้านที่อบอุ่นจะช่วยให้เด็กรักโรงเรียนและอยากมาเรียน ยังมีบรรยากาศทางสังคมที่เป็นมิตรด้วยแล้ว โรงเรียนจะเหมาะสมสำหรับเด็กประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการความคุ้มครองของพ่อแม่มากที่สุด

5) ทนทานต่อการใช้งานทั้งถูกวิธีและไม่ถูกวิธี (Durable to use and Immune of Abuse) อาคารสถานที่และเครื่องมือใช้สอยของโรงเรียนประถมศึกษาต้องแข็งแรง ทนมือทนเท้าเด็ก ๆ ได้ เพราะเด็กอาจไม่รู้จักใช้ ไม่รู้จักรักษาเหมือนผู้ใหญ่ แม่ผู้ใหญ่จะพยายามสอนสักเพียงใดก็ตาม การที่อาคารสถานที่และอุปกรณ์แข็งแรงทนทานทำให้เด็กไม่ถูกคุกคาม เพราะทำของเสียหายบ่อย ๆ บรรยากาศทางสังคมและจิตใจจะดีขึ้น

6) สมบูรณ์ (Complete) โรงเรียนประถมศึกษาควรมีอาคารสถานที่และเครื่องมือใช้สอยที่บริบูรณ์ เช่น มีห้องสมุด ห้องพักผ่อน ห้องอาหาร สนามเด็กเล่น 2 สนาม สนามหนึ่งสำหรับเด็กเล็ก สนามหนึ่งสำหรับเด็กโต ห้องน้ำห้องส้วม น้ำคั้นน้ำไซบริบูรณ์

7) ผู้ปกครองและชาวบ้านในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่มาขอใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นครั้งเป็นคราวได้สะดวก (Planned for Community Use) อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษา ควรวางแผนหรือออกแบบให้ประชาชนมาใช้เป็นครั้งคราวได้ด้วย เพราะโรงเรียนควรเป็นศูนย์ประชาคมหรือเป็นศูนย์สังคม (Social Center) ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ หากจะมีการประชุมของประชาชนหรือชาวบ้านเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะมาขอใช้ห้องประชุมของโรงเรียนได้ในเวลาตอนเย็นหรือค่ำหรือวันหยุดราชการและวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ชุมชนอาจมาขอใช้โรงเรียนจัดโปรแกรมต่าง ๆ เพื่อความสามัคคีกลมเกลียวและเพื่อความเจริญพัฒนาของท้องถิ่นได้สะดวก บริการภายในอาคาร เช่น ห้องน้ำห้องส้วม ควรจะมีสำรองให้เพียงพอสำหรับประชาชนมาใช้ในโอกาสมาประชุมหรือมาร่วมโปรแกรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่จัดขึ้นในโรงเรียนได้สะดวก

2. อุปกรณ์การศึกษา วิทยุ โทรทัศน์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า โรงเรียนในปัจจุบันนี้มีหน้าที่ซึ่งจะต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือการเลือกและหาอุปกรณ์การศึกษามาให้ครู

และนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน การเลือกใช้อุปกรณ์การศึกษาในปัจจุบันกลายเป็นศาสตร์ชนิดหนึ่งเรียกว่า โสตทัศนศึกษา (Audiovisual Education) อุปกรณ์การศึกษาหมายถึงวัสดุทุกชนิดที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แบบเรียนหนังสืออ่านประกอบ รูปภาพ แผนที่ ลูกโลก แผนภูมิ (Charts) รูปหุ่นเหมือนของจริง (Models) วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องอัดและเครื่องขยายเสียง... ฯลฯ ในวงการโสตทัศนศึกษาลงความเห็นกันว่า การเรียนรู้ของนักเรียนโดยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความมุ่งหมาย โดยแน่นอนเป็นวิธีการที่ดีที่สุดนักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด โดยการได้ลงมือทำจริง ๆ หรือได้เห็น ได้ยิน ได้จับถือ ได้คิด ได้พูดอย่างจริง ๆ ที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง (Direct and Purposeful Experience) เป็นการเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด¹

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ข้อพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับอุปกรณ์ ไว้ดังต่อไปนี้²

1. การบำรุงรักษาเป็นอย่างดี
2. การจัดอุปกรณ์ที่มีอยู่อย่าง เป็นระเบียบเรียบร้อย
3. ระบบการเก็บที่สะดวกแก่การใช้สอย
4. ทะเบียนอุปกรณ์ที่เป็นปัจจุบัน
5. เจ้าหน้าที่รับผิดชอบและดูแล
6. สภาพอุปกรณ์ที่มีอยู่ ไม่ชำรุด

สภาพการบริหารโรงเรียน

ภิญโญ สาธร ได้ให้องค์ประกอบสำคัญของการบริหารทุกชนิดไว้ 4 อย่างคือ³

¹ภิญโญ สาธร, หลักบริหารการศึกษา, หน้า 260.

²กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา, หน้า 42 - 43.

³ภิญโญ สาธร, หลักบริหารการศึกษา, หน้า 172.

1. คนหรือบุคคลหรือบุคลากร (Man)
2. เงินหรืองบประมาณ (Money)
3. วัสดุและอุปกรณ์ (Material)
4. การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management)

ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่มีหน้าที่ซึ่งจะต้องบริหารถึง 8 ประการ คือ¹

1. การบริหารบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งหมายถึงครู เจ้าหน้าที่ คนงาน และภารโรง เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย
2. การปกครองและแนะแนวนักเรียนตลอดจนการติดต่อกับผู้ปกครองของนักเรียน
3. การบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับ หลักสูตร แบบเรียน หนังสือ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ และการบริหารการสอนเพื่อก่อให้เกิดการสอนที่มีประสิทธิภาพ
4. การบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในฐานะที่โรงเรียนเป็นผู้นำของชุมชนเพื่อช่วยพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้าน
5. การจัดระบบบริหารโรงเรียน กำหนดอำนาจหน้าที่และแผนภูมิของโรงเรียน (Organization Chart) เพื่อให้โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีระเบียบแบบแผนสมเป็นองค์กรที่ดี
6. การบริหารอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์
7. การบริหารงานธุรการ คืองานเสมียน
8. การประเมินผลงาน ซึ่งต้องทำเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 172 - 173.

การบริหารงานบุคคล

บรรณสิทธิ์ สลับแสง ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักในการบริหารงานบุคคลว่า¹ ในการบริหารงานบุคคลที่ค้ำประกันจำเป็นต้องมีหลักการและนโยบายในการบริหารงานบุคคลคือ ต้องใช้หลักคุณวุฒิ (The Merit Principle) ซึ่งได้แก่ ความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้าทำงานตามกฎหมาย โดยวิธีการสอบแข่งขัน การใช้หลักความเสมอภาคเป็นการคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถมากที่สุด และหลักความมั่นคงอันเป็นความมั่นคงแก่ข้าราชการ ตลอดจนหลักความเป็นกลางทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่ข้าราชการประจำจะต้องปฏิบัติตามนโยบายของข้าราชการการเมือง การใช้หลักฝึกอบรมข้าราชการประจำ (Career Based on ... .. Training) ก็เป็นอีกหลักหนึ่ง เพราะการฝึกอบรมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และทัศนคติของข้าราชการให้ดีขึ้น ทั้งยังช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้เกิดขึ้นด้วยหลักเงินเดือนและสภาพการทำงานดี (Fair Pay and Good Working Conditions) หมายถึง เงินเดือนต้องพอกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยใช้หลักการว่า งานเหมือนกันทำงานเท่ากัน ต้องได้รับเงินเดือนเท่ากัน (Equal Work for Equal Pay) หลักการบำรุงขวัญและยี่ดมั่นในระเบียบวินัย (Discipline and Morale) เพราะวินัยจะเป็นหลักให้ข้าราชการสำนึกกับผิดชอบในหน้าที่ พยายามปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์ การมีขวัญดีจะเป็นเครื่องช่วยในการปฏิบัติงานดีขึ้น หลักประการสุดท้ายคือหลักยึดหยุ่นและหน้าที่รับผิดชอบ การที่หัวหน้างานรู้จักยึดหยุ่นในการบริหารจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพขึ้น

ปฏิญญา สาขร ให้ทัศนะว่า การบริหารงานบุคคลคือหัวใจของการบริหาร เพราะงานทุกชนิดของหน่วยงานทุกประเภท ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานขนาดเล็กหรือหน่วยงานขนาดใหญ่ จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จสมตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องของทุกคนและทุกฝ่าย²

¹บรรณสิทธิ์ สลับแสง, คู่มือนักบริหาร (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : สำนักพิมพ์- ส. พยุงพงศ์, 2515), หน้า 116 - 119.

²ปฏิญญา สาขร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 255.

การบริหารงานวิชาการ

เอกวิทย์ ฌ กลาง กล่าวว่่า งานบริหารด้านวิชาการของโรงเรียน ได้แก่ "การควบคุมดูแลหลักสูตร, การสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเขาสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน, การฝึกอบรมครูประจำการ การเผยแพร่วิชาการ การวัดผลการศึกษา การวิจัย, คนควา การประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อปรับปรุงโรงเรียน ตลอดจนการตรวจเยี่ยมและการนิเทศการศึกษาแก่โรงเรียน" ¹

ในการบริหารงานวิชาการนั้น ผู้บริหารการศึกษาหรือครูใหญ่ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน ตารางสอน อุปกรณ์การสอน แบบเรียน ห้องสมุด โรงเรียนและการสอนต่าง ๆ ตามสมควร ²

การบริหารกิจการนักเรียน (Pupil Personnel Administration)

หมายถึง การบริหารและนิเทศบรรดากิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน การบริหารกิจการนักเรียนเริ่มตั้งแต่การสำรวจนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาที่เรียกว่า สามะโนนักเรียน (School Consensus) การรับเข้าเรียน การลงทะเบียนเรียน การแบ่งกลุ่มชั้น กิจกรรมนอกหลักสูตรทั้งหลายที่นักเรียนจัดทำ ตลอดจนบริการเพื่อสวัสดิการที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน ³

¹ เอกวิทย์ ฌ กลาง, "การบริหารงานวิชาการ," ใน รายงานการประชุม ผู้ตรวจการศึกษาและศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, ผู้รวบรวม (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, 2516), หน้า 113.

² ภิญโญ สาขร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 255.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 204.

สภาพการเรียนรู้การสอนในโรงเรียน

ครูทุกคนย่อมมีหน้าที่รับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนนักเรียน ควรจะทราบว่าสอนอย่างไรจึงจะได้อะไรมาสอนดี เพื่อจะได้ปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพสูง ดังนี้¹

1. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนโดยการกระทำ (Learning by Doing)
2. มีการส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นหมู่ (Group Working) โดยขบวนการหมู่พวก (Group Process) คือ
  - ก. การปรึกษาหารือกัน (Planning)
  - ข. การแบ่งงานกันทำ (Sharing)
  - ค. การมีส่วนร่วม (Participating)
  - ง. การร่วมมือ (Co -Operating)
  - จ. การประเมินผล (Evaluating)
3. มีการตอบสนองความต้องการ (Needs)
4. มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเป็นอย่างดี
5. มีการใช้อุปกรณ์การสอน (Teaching Aids)
6. มีกิจกรรม (Activities)
7. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิด (Thinking)
8. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม (Initiative) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative Idea)
9. มีการส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย
10. มีการจูงใจ (Motivation)

---

¹ วินิจ เกตุขำ, หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูพระนคร, 2520), หน้า 24.

11. มีการวัดผลการเรียนการสอนอยู่ทุกระยะ
12. มีการเร้าความสนใจอยู่เสมอ

การสอนที่คั่นต้องสอนให้ไ้ค้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
ประถมศึกษา 2521 มีดังนี้¹

1. คุณสมบัติที่ต้องการ เน้น
  - 1.1 มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัว
  - 1.2 มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
  - 1.3 ชยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์และอดทน
  - 1.4 รู้จักคิด วิจาร์ณและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
  - 1.5 มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์และความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่เหล่า
  - 1.6 มีน้ำใจนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
  - 1.7 รู้จักทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำและ
2. ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต
  - 2.1 มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวมทั้งกายและจิตใจ
  - 2.2 มีความรู้และทักษะทางภาษาและคณิต
  - 2.3 รู้จักชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ
  - 2.4 รู้กฎหมายที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน
  - 2.5 มีความรู้และทักษะในการหา ใช้จ่ายและออมทรัพย์
  - 2.6 มีความรู้และทักษะในวิทยาการทางวิทยาศาสตร์
  - 2.7 เข้าใจความหมายของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีต่อชีวิตประจำวัน

ผู้ตามที่ดี

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2521), หน้า 2 - 3.

หลักสหกรณ์

- 2.8 มีความรู้และทักษะในการจัดการและการทำงานรวมกลุ่มกันโดยดี
- 2.9 มีความรู้และทักษะในการทำงาน ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 2.10 มีความสามารถในการยังชีพผสมกลมกลืนต่อสภาพและสิ่งแวดล้อม

ทางธรรมชาติ

- 2.11 มีวินัยและรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

3. ชีวิตที่สงบสุข

- 3.1 รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม และวิทยาการใหม่ ๆ
- 3.2 เข้าใจและศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ประจำวัน

- 3.3 รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และมีสิทธิภาพ
- 3.4 มีความคิดริเริ่มที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
- 3.5 มีอิสระในการคิด แต่พร้อมที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
- 3.6 รู้จักแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

4. สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

- 4.1 เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 4.2 รู้คุณค่า ชื่นชมและรักษาคีลปะวัฒนธรรมของชาติ
- 4.3 สำนึกในหน้าที่และสิทธิของตน
- 4.4 รู้ความสำคัญของครอบครัว
- 4.5 รู้อิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคและโลกและมีความ

เข้าใจอันดีต่อกัน

สภาพความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนของโรงเรียน

โรงเรียนที่ดีย่อมไม่สามารถดำเนินกิจการไปตามอุดมคติของคุณได้ตามลำพังต้องหันมาพิจารณาใหม่ว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีบทบาทสำคัญต่อโครงการพัฒนา

ค่านบุคคลด้วย ยิ่งในชนบทด้วยแล้วโรงเรียนมีอิทธิพลไม่น้อยเลย เพราะอย่างน้อยที่สุดโรงเรียนมีส่วนในการสร้างเสริมให้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีแก่นักเรียนเป็นนิจ อาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนชุมชนตามอุดมคตินั้น นอกจากจะเป็นโรงเรียนที่สามารถจัดอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้นักเรียนมีความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติตรงความมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วยังมีส่วนรวมหรือบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจสวัสดิการทางสังคม ส่งเสริมการศึกษา การปกครองท้องถิ่นตามแบบประชาธิปไตย¹

กัญญา สาทร ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนควรมีต่อชุมชนไว้ดังนี้²

1. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหมู่วุฒิชัยโดยอาศัยแผนกประชาสัมพันธ์โรงเรียน
2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบันและครู
3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ครู กับผู้ปกครองของนักเรียนให้เกิดขึ้น
4. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
5. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น คือพยายามให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมทั่วไป กิจกรรมศาสนา และกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น
6. จัดตั้งคณะกรรมการประชาชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียนในต่าง ๆ
7. จัดตั้งสมาคมต่าง ๆ ของชุมชนขึ้นตามความจำเป็นและความเหมาะสม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่จัดตั้งสมาคมเหล่านั้น
8. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมเกี่ยวกับการศึกษา สมาคมเกี่ยวกับครูและ

¹ อดอม มากะจันทร์, "โรงเรียนชุมชน (Community School) ในภาคการศึกษา 10," วิทยากรเกี่ยวกับการศึกษาประชาบาล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมการปกครอง, 2515), หน้า 235 - 236.

² กัญญา สาทร, หลักบริหารการศึกษา, หน้า 241 - 242.

สมาคมเกี่ยวกับกิจกรรมหย่อนใจต่าง ๆ สำหรับประชาชน

9. จัดให้สิ่งต่อไปนี้กลายเป็นสื่อไม่ตรีสัมพันธ์กับประชาชนคือ

- ก. กิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน
- ข. สิ่งพิมพ์และเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน
- ค. สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์
- ง. อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
- จ. กิจกรรมและบริการพิเศษต่าง ๆ ของโรงเรียน

10. จัดโปรแกรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการศึกษา การอาชีพและการหย่อนใจ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้มาร่วมรับประโยชน์โดยตรงตามสมควร

โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้มีความสัมพันธ์และร่วมมือกับชุมชน โดยเป็นโครงการ "โรงเรียนชุมชน" ได้เริ่มดำเนินการทดลอง เมื่อปี พ.ศ. 2505 ในเขตการศึกษา 10 รวม 25 โรงเรียน ได้รับผลดีมาก ต่อมาเมื่อโอนการศึกษาประชาบาลไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เมื่อ พ.ศ. 2509 เป็นเหตุให้โครงการนี้หยุดงักไประยะหนึ่ง ต่อมากระทรวงมหาดไทยในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รื้อฟื้นขึ้นมา ได้รับอนุมัติให้หลักการจากคณะรัฐมนตรี และได้ผนวกโครงการนี้ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 3 (2515 - 2519) ปี พ.ศ. 2515 ได้รับอนุมัติให้เปิดจังหวัดละ 1 โรงเรียน ปี พ.ศ. 2516 ให้เปิดอีกจังหวัดละ 1 โรงเรียน ในปี พ.ศ. 2519 ให้เปิดอำเภอละ 1 โรงเรียนและจะปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนทุกโรงเรียนในอนาคต¹

¹ วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์, การประถมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2522), หน้า 224.

จุดมุ่งหมายแนวทางการจัดโรงเรียนชุมชนโดยทั่วไป¹

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้แสวงหาความรู้และใช้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียน
2. เพื่อต้องการกระตุ้น และจูงใจให้ประชาชนในชุมชน รู้จักปฏิบัติในด้านสุขภาพอนามัย เกษตร คหกรรม อุตสาหกรรมในครอบครัว สวัสดิภาพสังคม ทั้งนี้เพื่อยกฐานะเศรษฐกิจของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเอง
4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย
5. เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพในการวางแผนนโยบายโครงการ สอนร่วมงาน ร่วมกิจการของโรงเรียนให้มากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นแบบประชาธิปไตย
6. เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำให้แก่ชุมชน เป็นคนนำ เป็นผู้นำสร้างชุมชนที่แท้จริงให้เกิดขึ้นตามความต้องการของชุมชน โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนเป็นพื้นฐาน
7. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวางแผนชุมชน
8. เพื่อร่วมมือปรับปรุงโครงการศึกษาของหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน และในจังหวัดให้เกิดผลดีกับประชาชนในท้องถิ่นยิ่งขึ้น
9. เพื่อรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชน เช่น งานปีใหม่ งานประจำปี งานสงกรานต์ งานแต่งงาน เป็นต้น
10. เพื่อดำเนินการสอนและการบริการชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการของบุคคลทุกคนในชุมชน
11. เพื่อส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน
12. เพื่อใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เช่น เชิญผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ

¹ สนั่น อินทรประเสริฐ และนำทรัพย์ จันทรหอม, "แนวทางการบริหารงานโรงเรียนชุมชน," วิทยากรเกี่ยวกับการศึกษาประชาบาล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2515), หน้า 208 - 210.

ในชุมชนมาสาธิต มาพูดคุยให้นักเรียนและประชาชนดูและฟัง เป็นต้น

13. เพื่อจัดโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้น เทียบกับส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอ่านออกเขียนได้ และมีประสบการณ์ทางด้านอาชีพ รู้จักนำเอาความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพโดยสุจริต

14. ถือว่าครูแต่ละคนเป็นสมาชิกที่สำคัญของชุมชน นอกจากทำหน้าที่ให้การศึกษแล้ว ยังต้องรับผิดชอบเป็นผู้นำของชุมชนอีกส่วนหนึ่งด้วย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยของ ศิริเพ็ญ อิ่มสุข เมื่อปีการศึกษา 2512 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนครยังใช้สถานที่เรียนไม่เต็มที่ คือมีอัตรากาไรห้อง และอัตรากาไรพื้นที่เท่ากับร้อยละ 80.69 และ 69.39 ตามลำดับ แต่มีการใช้สถานที่ดำเนินการและบริบริการมากเกินไป¹

เทศบาลนครกรุงเทพได้ทำการวิจัยมาตรฐานโรงเรียนเทศบาลเมื่อปี พ.ศ. 2514 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อทราบว่าโรงเรียนเทศบาลส่วนใหญ่อยู่ในมาตรฐานใด และเป็นประโยชน์ในการวางแผนงานปรับปรุงการบริหารงานและวิชาการโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียน 50 โรงเรียน ใช้วิธีประเมินโดยการให้คะแนนไปตามอันดับคุณภาพ เริ่มจากลักษณะต่ำสุดไปหาลักษณะสูงสุด ผลการวิจัยโดยสรุปแล้ว โรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพ มีมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง และมีรายละเอียดดังนี้²

¹ศิริเพ็ญ อิ่มสุข, "การใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ของโรงเรียนรัฐบาลในอำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนคร ปี พ.ศ. 2512" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัย-การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 14 -17.

²เสรี เจริญศิริ, "มาตรฐานโรงเรียนเทศบาลของเทศบาลนครกรุงเทพ," วารสารเทศบาลนครกรุงเทพ 11 (มิถุนายน 2514) : 8 -28.

1. คำนวณอาคารสถานที่และอุปกรณ์ สามารถอำนวยความสะดวกในด้านการเรียนการสอนในลักษณะที่สามารถให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายตามแผนการศึกษาชาติ ปี พ.ศ. 2503 ได้ แม้ว่าอุปกรณ์ในบางส่วนบางอย่างไม่คอนจะเพียงพอกับความต้องการเท่านั้น

2. ด้านการบริหารโรงเรียน อยู่ในลักษณะคลองตัวพอสมควร

3. ด้านการเรียนการสอน อยู่ในลักษณะที่พึงพอใจปานกลาง คือการสอนของครูนั้นทำให้เด็กมีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เป็นอย่างดี แต่ในด้านการเรียนการสอนนี้ก็มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่มากคือ การสอนวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ และอื่น ๆ ยังขาดกิจกรรมที่จะต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และประสบการณ์อยู่มาก ทั้งนี้เพราะอุปกรณ์การสอนยังไม่ค่อยจะเพียงพอ

4. ด้านการจัดบริการและความร่วมมือกับชุมชนนั้นอยู่ในลักษณะปานกลาง กล่าวคือในด้านการจัดบริการแก่ครูและนักเรียนนั้นมีบ้างพอสมควร ครูและนักเรียนสามารถที่จะสอนและเรียนได้ดีในลักษณะปานกลาง และเนื่องจากโรงเรียนเทศบาลส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในที่ดินของวัด ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ ทำการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ ได้พบว่า พื้นที่ห้องเรียนเฉลี่ยต่อนักเรียนหนึ่งคนมีความแตกต่างกันไปตามภาคภูมิศาสตร์และประเภทโรงเรียน นักเรียนจะนั่งเรียนกันอย่างแออัดในกรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนในภาคเหนือนักเรียนนั่งเรียนกันอย่างไม่แออัดนัก ทั้งนี้ เปรียบเทียบกับพื้นที่ต่อหัวตามมาตรฐานของยูเนสโก ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.50 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน ถ้าพิจารณาตามประเภทของโรงเรียนจะเห็นได้ว่า โรงเรียนที่มีพื้นที่ห้องเรียนเฉลี่ยต่อนักเรียน 1 คน สูง ได้แก่ โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด คือ เฉลี่ยคนละ 1.51 ตารางเมตร ส่วนโรงเรียนเทศบาลมีพื้นที่เฉลี่ยต่ำสุดคือ นักเรียน 1 คนต่อพื้นที่ 1.27 ตารางเมตร¹

¹ สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ, "ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาอาคารสถานที่และครู," รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนัก-วิชาการคณะรัฐมนตรี, 2519), หน้า 9 -10.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิจัย เพื่อกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2517 เพื่อจัดอันดับมาตรฐานของโรงเรียน เอกชน จำนวน 2,608 โรงเรียน โดยให้แบบสำรวจที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นและผลปรากฏว่า¹

1. โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในระดับมาตรฐานดี 315 โรงเรียน (ร้อยละ 15.70) ระดับมาตรฐานปานกลาง 1,290 โรงเรียน (ร้อยละ 64.31) และระดับมาตรฐานพอใช้ 401 โรงเรียน (ร้อยละ 19.99)

2. โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในระดับมาตรฐานดีส่วนมากอยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับโรงเรียนในต่างจังหวัดแล้วจะอยู่ในอัตราส่วน 23 : 12 โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในระดับมาตรฐานปานกลาง ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนในต่างจังหวัด ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับโรงเรียนในกรุงเทพมหานครแล้ว จะอยู่ในอัตราส่วน 59 : 67 โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในระดับมาตรฐานพอใช้ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนในต่างจังหวัด ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับโรงเรียนในกรุงเทพมหานครแล้ว จะอยู่ในอัตราส่วน 18 : 2)

3. โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในระดับมาตรฐานดี สมควรให้เก็บค่าธรรมเนียมการเรียนได้เกินกว่า 1,200 บาท มี 13 โรงเรียน (ร้อยละ 0.65)

4. โรงเรียนเอกชนแต่ละโรงเรียนมีจุดบกพร่องในด้านใดบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศการศึกษา

ฝ่ายควบคุมมาตรฐานการประถมศึกษา กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิจัยและรายงานผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาประจำปี พ.ศ. 2517 จำนวนทั้งสิ้น 5,352 โรงเรียน โดยจำแนกผลการประเมินออกเป็น 5 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง ควรปรับปรุง และควรแก้ไข แล้วจะมีรูปแบบใกล้เคียง

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ, การวิจัย เพื่อกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519), หน้าบทคัดย่อ.

กับการแจกแจงปกติทั้ง 5 หมวด ผลปรากฏดังนี้ สภาพทั่วไปของโรงเรียนกลุ่มนี้มีโรงเรียน
คุณภาพดีมาก 129 โรง (ร้อยละ 2.4) ดี 676 โรง (ร้อยละ 12.63) พอใช้ 3.757
โรง (ร้อยละ 70.20) ควรปรับปรุง 676 โรง (ร้อยละ 12.63) และควรแก้ไข 114
โรง (ร้อยละ 2.16) ซึ่งจำแนกตามลักษณะด้านต่าง ๆ ดังนี้¹

1. อาคารสถานที่และอุปกรณ์มีคุณภาพดีมาก 137 โรง (ร้อยละ 2.56) ดี 710
โรง (ร้อยละ 13.27) พอใช้ 3.634 โรง (ร้อยละ 67.90) ควรปรับปรุง 113 โรง
(ร้อยละ 14.16) และควรแก้ไข 113 โรง (ร้อยละ 2.11)
2. การบริหารโรงเรียน มีคุณภาพดีมาก 104 โรง (ร้อยละ 1.94) ดี 710
โรง (ร้อยละ 13.27) พอใช้ 3.759 โรง (ร้อยละ 70.24) ควรปรับปรุง 638 โรง
(ร้อยละ 11.92) และควรแก้ไข 141 โรง (ร้อยละ 2.63)
3. การเรียนการสอนมีคุณภาพดีมาก 123 โรง (ร้อยละ 2.29) ดี 656 โรง
(ร้อยละ 12.25) พอใช้ 3.780 โรง (ร้อยละ 70.63) ควรปรับปรุง 660 โรง (ร้อยละ
12.33) และควรแก้ไข 134 โรง (ร้อยละ 2.50)
4. การบริการและการร่วมมือกับชุมชน มีคุณภาพดีมาก 139 โรง (ร้อยละ 2.60)
ดี 664 โรง (ร้อยละ 12.40) พอใช้ 3.720 โรง (ร้อยละ 68.51) ควรปรับปรุง 680
โรง (ร้อยละ 12.71) และควรแก้ไข 149 โรง (ร้อยละ 2.78)

การวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิจัยคุณภาพ
และประสิทธิภาพของโรงเรียนทุกระดับในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมุ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับ
ด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของรัฐและเอกชนในระดับชั้นอนุบาลประถมศึกษา
และมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรที่ใช้ทั้งสิ้น จำนวน 230 โรง ผล-

---

¹ ฝ่ายควบคุมมาตรฐานการประถมศึกษา, กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ,
รายงานผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2517 (กรุงเทพมหานคร :
สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2520), หน้า 1-9.

การวิจัยพบว่า¹

ระดับประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีอัตราส่วนในเกณฑ์สูงกว่าโรงเรียนราษฎร์ แต่โรงเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตป่านกลาง - คือ ระดับประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและกรุงเทพมหานคร มีอัตราส่วนอยู่ในเกณฑ์ดีและปานกลาง

อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 1 คน ระดับประถมศึกษาตอนต้นทั้งโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีอัตราส่วนนักเรียนต่อครูต่ำกว่า 25 คนต่อครู 1 คน แต่โรงเรียนราษฎร์มีอัตราส่วนที่สม่ำเสมอมากกว่า ส่วนโรงเรียนของกรุงเทพมหานครนั้นแนวโน้มไม่ค่อยสม่ำเสมอ ระดับประถมศึกษาตอนปลายของกรมสามัญศึกษาส่วนใหญ่ (81 %) มีอัตราส่วนนักเรียนต่ำกว่า 20 คน ต่อครู 1 คน สำหรับสังกัดกรุงเทพมหานครนั้น จะมีจำนวนนักเรียนกลุ่มใหญ่ คือมีอัตราส่วนจำนวนนักเรียน 20 - 25 คนต่อครู 1 คน และจำนวนนักเรียน 26 - 30 คนต่อครู 1 คน ส่วนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนนั้นมีการกระจายในอัตราส่วนต่าง ๆ กัน

อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อห้อง โดยทั่ว ๆ ไปแล้วอัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อห้องมีขนาดกระจายกันดังนี้ ระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาส่วนใหญ่ มีขนาด 36 - 40 คนต่อห้อง สังกัดกรุงเทพมหานครมีขนาดกระจายกันอยู่มาก ในระหว่างต่ำกว่า 31 คน ขนาด 31 - 35 คน และ 36 - 40 คน โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีขนาดต่ำกว่า 31 คนต่อห้อง และ 36 - 40 คนต่อห้องมากกว่าขนาดอื่น ๆ

ค่านคุณวุฒิของครู ระดับประถมศึกษาตอนต้น สังกัดกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 61

¹ กองวิจัยทางการศึกษา, กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, การวิจัยคุณภาพประสิทธิภาพของโรงเรียนทุกระดับในเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้าทศยอ.

มีวุฒิ ป.กศ.สูงหรือเทียบเท่า แต่สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ร้อยละ 63 มีวุฒิสามัญไม่สูงกว่า ม.6 ระดับประถมศึกษาตอนปลายครูสังกัดกรมสามัญศึกษา และสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนมากที่ได้อุบัติตั้งแต่ ป.กศ. สูงถึงปริญญาตรีและสูงกว่า คือ สังกัดกรมสามัญศึกษาร้อยละ 83 และสังกัดกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 65 แต่ครูที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีเพียง 32 % ที่ได้อุบัติสูงกว่า ม.6 และเพียง 22 % ที่ได้อุบัติ ป.กศ. สูงขึ้นไป

ด้านคุณภาพของผลผลิต (Out-put) ใช้คำมัธยมฐานของนักเรียนเป็นเกณฑ์สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนราษฎร์มีอัตราส่วนของโรงเรียนในเกณฑ์คือสูงกว่าสังกัดกรุงเทพมหานคร ในระดับประถมศึกษาตอนต้น และสูงกว่ากรมสามัญศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย

สุภร ประเสริฐศิลป์ ได้ทำการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนประถมศึกษา เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ¹

1. การหาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา

1.1 ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานโรงเรียนหมวดการเรียนการสอนและหมวดความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมวิชาภาษาไทยและวิชาคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานโรงเรียนหมวดการเรียนการสอนและหมวดผลรวมทั่วไป

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาใน

¹ สุภร ประเสริฐศิลป์, "ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนประถมศึกษา เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 83 -84.

โรงเรียนที่มีมาตรฐานต่างกัน

2.1 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวิชาภาษาไทยและวิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนที่มีมาตรฐานคือต่ำกว่าโรงเรียนที่มีมาตรฐานพอใช้และโรงเรียนที่มีมาตรฐานควรปรับปรุง

2.2 ในระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวิชาภาษาไทย ในโรงเรียนที่มีมาตรฐานพอใช้ต่ำกว่าโรงเรียนที่มีมาตรฐานควรปรับปรุงและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนที่มีมาตรฐานก็แตกต่างกับโรงเรียนที่มีมาตรฐานพอใช้และโรงเรียนที่มีมาตรฐานควรปรับปรุง